

Чрез психолого-педагогическите изследвания педагогическата психология изпълнява основното си предназначение – установява психологически закономерности на усвояването на опит в процеса на обучението. Тези закономерности развиват и обогатяват както теорията, така и практиката: когато се развива теорията, тя неминуемо дава отражение върху практиката, а когато се натрупва ценен практически опит, той от своя страна се обобщава и обогатява теорията. Психолог-педагогически изследвания извършват както професионални научни работници, така и учители.

2.1 Принципи на психолого-педагогическото изследване

Методологията на психолого-педагогическите изследвания е съвкупност от принципи, която осигурява правилна стратегия на психолого-педагогическите изследвания. Тя има определяща роля при избора на методите и процедурите за психолого-педагогическите изследвания. Основните принципи са:

- принцип за детерминираност на психичните явления от условията на живот, в които е поставена личността. За психолого-педагогическите изследвания това означава причините за измененията в психичната дейност на учениците да се търсят и в условията на обучението и възпитанието;

- принцип за развитие на психичните и личностните качества във и чрез дейността. Този принцип изисква психичната дейност на учениците да се изучава в процеса на обучението, а нейното развитие да се разглежда като резултат от биологични предпоставки и на обучението;

- принцип за личностен подход в психолого-педагогическите изследвания.

Този принцип изисква изследването да има цялостен характер. Изследването на отделни качества и процеси да се разчленява условно, само за изучаване, и да се третира като органическа част на цялостната личност;

- принцип за педагогическата насоченост на изследването. Този принцип

изисква да се провеждат само изследвания, които имат обучаващо и възпитавашо значение.

- принцип за обективност на изследването. Той изисква: обективни показатели за изследване; обективно регистриране на данните; обективна интерпретация на получените резултати; коректност на изводите от изследването; научна доблест в онези случаи, когато трябва да се отрази несъответствие между резултатите и хипотезата на изследване;

- принцип за единство на теорията и практиката. Този принцип изисква резултатите от изследванията да се обобщават едновременно като принос към теорията и като препоръки за усъвършенстване на практиката. Обобщаването на челния педагогически опит едновременно да се насочва към развитие на теорията и към масово внедряване.

2.2 Методи за психолого-педагогически изследвания

Методите на психолого-педагогическото изследване отразява единството на задачите, които двете науки си поставят във връзка с издигане ефективността на учебно-възпитателния процес. Също така то отразява необходимостта от взаимодействие на двете науки при осъществяване експериментално обучение.

Методите на психолого-педагогическите изследвания:

Наблюдение – метод чрез, който организирано и целенасочено се регистрират факти по предварително определена изследователска задача. Чрез този метод се фиксират проявите на поведението и резултатите от дейността с оглед установяването на определени психологически закономерности. Наблюдението е ефикасен метод за изследване, когато отговаря на редица изисквания: целенасоченост, плановост, обективност, организираност.

Самонаблюдението – разновидност на наблюдението, при което вниманието на изследователя е насочено към процесите, които протичат „вътре”. Особено значение има самонаблюдението за способността на педагога да осмисля равнището на постиженията в педагогическата теория и педагогическата практика.

Психолого-педагогически експеримент. Експериментът се провежда в две разновидности – лабораторен и естествен експеримент. В лабораторния експеримент се използва апаратура, която осигурява прецизни резултати, изразени в количествени величини и удобни за статистическа обработка.

Естественият експеримент се организира при естествени условия, които за психолого-педагогическите изследвания са реалните условия на учебно-възпитателния процес. Естественият експеримент съединява положителните черти на наблюдението и на лабораторния експеримент. Този експеримент позволява психичната дейност да се изучава в условията на обучението, труда, играта.

Социометрични методи. Чрез тях се установява социометричният статус на участниците в експерименталното обучение, което подпомага правилното интерпретиране на данните, получени чрез основните методи.

Вариант на социометричните методи е рефрентометрията. Специфичното за него е, че социометричните данни се съпоставят с оценки на референтна група, избрана от самото изследвано лице.

Друг вариант на социометричните методи е автосоциометричният метод.

Моделиране. Метод за подготовка на психолого-педагогическо изследване, но то е метод и за прилагане изследователски подход в учебно-възпитателната работа. Чрез него се прогнозира очакваните психични процеси и състояния в един урок. Моделират се етапите за решаването на учебна задача, пътищата, чрез които ще се стигне до осъществяването целта на урока, на раздела, на срока, на учебната година.

Проучване продуктите от дейността на учениците. Допълнителен метод за психолого-педагогически изследвания. Чрез проучване на съчинения, писма, дневници, рисунки, макети, технически модели, изработени от учениците, се установяват техните интереси, склонности, способности.

Биографично проучване. Подходящ е за целите на възрастовата психология. Данните добити чрез него осигуряват приложението на генетичен подход в изследванията на учениците.

Метод на експертните оценки. Използването му като допълнителен метод на изследване се налага от обстоятелството, че някои от резултатите от експерименталното обучение не могат да се измерят с тестове, или друга методика.

Контент-анализ на информацията. Използва се за трансформиране описателната информация в количествени величини, подлежащи на обработка. Подобен начин на изследване се използва, когато са налице големи количества описателна информация, която не може да се използва в този вид.

Анкетен метод. Този метод се използва за добиване на статистически материали, чрез пряко допитване до учащите се. По този начин се установяват данни за интересите, идеалите и дружбата на учениците. Негов недостатък е фиксирането на резултата, но не и на динамиката на психичните процеси.

Тестови методи. Те са краткотрайни психодиагностични процедури за психологически изследвания, които биват: функционални, когато се отнася до изследването на способностите, психомоториката и прективни, когато се отнасят до изследване глобални личностни качества.

Б. Г. Ананиев класифицира методите за психологически изследвания в че-тири групи.

Организационни методи, към които се отнасят: сравнителни методи, чрез които се съпоставят различни групи изследвани лица; лонгитудинални методи, чрез които се изследват многократно едни и същи лица в продължителен период от време; комплексни методи, чрез които се извършват комплексни изследвания с участието на представители на различни науки.

Емпирични методи, към които се отнасят: наблюдение и самонаблюдение; експериментални методи; психодиагностични методи; анализ на продуктите на дейността; биографични методи.

Методи за обработка на данни, към които се отнасят: количествен анализ и качествен анализ.

Интерпретативни методи, към които се отнасят: генетически методи, чрез които изследователският материал се съотнася към различни равнища на развитието; структурни методи, чрез които се установяват връзките между изучените характеристики на личността.

2.3 Етапи и специфика на психолого-педагогическото изследване

Подготвителен етап – този етап обхваща по – дълъг или по – кратък период, в зависимост от целта, обема и характера на изследването. Това е етапът на планирането и организирането на всичко необходимо за провеждане психолого-педагогическо изследване. В този период изследвателят формулира хипотезата на своето изследване – научно предложение, което възниква у него в резултат на проучването на литература, на анализ на практиката, на самостоятелно генерирани идеи. В този период той изгражда и методиката на изследването.

Етап на същинското експериментално изследване. В този етап най-напред се осъществява „сондажен” експеримент, с цел да се апробира методическият апарат,

показателите, тестовете, ситуациите с оглед те да бъдат подобрени. След сондажния експеримент се осъществява началният констатиращ експеримент за контролните и за експерименталните класове. Това е експеримент, който се извършва чрез педагогическата диагностика и психодиагностика по възприетите показатели за измерване постиженията на учениците в едната и в другата група. След като се получат данни за равни постижения на експерименталните и контролни класове, започва формиращия експеримент. Той включва целенасочено въздействие върху определени качества на учениците. След като приключи този експеримент се пристъпва към заключителен констатиращ експеримент.

Анализ на данните. Данните, получени от началния и заключителния констатиращ експеримент, се подлагат на първична обработка. Първичната обработка има за задача да отстрани някои грешки в изходните материали, да установи наличието на необходимите за обработка данни, да попълни липсващите данни. След първичната обработка следва основната обработка. Тя се извършва в зависимост от характера на изследването, чрез няколко вида анализ: непараметричен анализ, чрез който се установява степента на различието между контролните и експериментарните класове; алтернативен анализ, чрез който се съпоставят величини и се изчисляват проценти; вариационен анализ, чрез който се изчислява коефициентът на корелация на променливите и не-променливи величини.

В зависимост от целите и характера на експерименталните данни, се извършва различен вид анализ: описателен, каузален и теоретичен. Крайната цел на изследването – установяването на психологически закономерности на учебната дейност, изисква анализът да премине през два етапа: първичен анализ и първичен синтез, през който се анализира и синтезира кръга от данни; вторичен анализ и вторичен синтез, през който се анализират само данните, обобщени чрез първичния синтез. Резултатите от експеримента се представят таблично, графично и мултипликативно.

Обобщение и задачи. Формулирането на изводи за теорията и практиката е важен етап от психолого-педагогическото изследване. Изводите трябва да произтичат коректно от експерименталните данни, да се отнасят за съвкупност, адекватна на представителността на извадката, да бъдат насочени към усъвършенстване на практиката.

Внедряване на резултатите. Този етап се реализира в две последователни фази: разширеното внедряване на резултатите в определен брой учебни заведения и масово

внедряване във всички учебни заведения.

2.4 Психодиагностиката в психолого-педагогическото изследване и в образователната практика

Психодиагностиката е система от диагностични методи за изследване . Тя е основата на началните и на заключителните констатиращи експерименти в психолого-педагогическото изследване. Психодиагностиката и педагогическата диагностика се проникват взаимно, намират се в неразривно единство, но не са тъждествени. Обучаемостта като обект на психодиагностиката е съвкупност от интелектуални свойства.

Чрез методите на психодиагностиката се изследва по-широк кръг от качества на личността. Това проличава от групирането на методите на психодиагностиката. Първата група методи обхваща тестовете за измерване интелекта, интелектуалните постижения и други; втората група обхваща различните видове анкети, позволяващи да се изследват установките, отношенията, предпочитанията на личността; третата група методи включва проективните тестове; четвъртата включва психофизическите методи, чрез които се диагностицират индивидуалните особености на психиката, темпът на дейност, възможностите за превключване от една на друга дейност, равнището на работоспособност.

Психодиагностическите методи нямат широко приложение в образователната практика. Използването на методите на психологическата диагностика изисква съблюдаването на задължително условие: да се употребяват само валидизирани тестове.

Развитието на психодиагностиката в единство с педагогическата диагностика, върху основата на научната методология за изучаване човешката психика е важна задача на общата и педагогическата психология.